

SYNTACTIC STRUCTURES IN OLD ROMANIAN: EXPRESSION OF TIME AT THE SENTENCE AND THE COMPLEX SENTENCE LEVEL¹

Abstract: Considering the semantic and syntactic category of tense, the present study describes the means the substitution group of the Adverbial of Time (noun, verb, adverb) manifests in the 16th-, 17th- and 18th-centuries texts. It also approaches the category of connectors, pointing out the complexity of temporal values at the complex sentence level.

Keywords: Adverbial of Time, Adverbial Clause of Time, deixis of time.

1. The Adverbial of Time is characterized, like any other adverbial generated by a binary relation, by a correlative structure: *atunci... când* “then...when”. The former term of this structure dominates the substitution group of this adverbial at the sentence level; the latter is prototypical of the connector’s category.

The situation, like all the types of language structures specific to the Adverbial of Time, can be pointed out beginning with the 16th century: *Când va veni fiul omenescu întru slava sa...atuncea cu sufletul și cu trupul sănătoș sta-vor înaintea lu Hristos* (Crest: 77); *Tot omul mainte vin bun pun și cându se îmbată, atuncea se veselește* (Crest: 81).

The adverbials which activate binary relations (for example, the cumulative, the exception, the opposition and the reference occur in derived, ternary structures) have two characteristic features: the optional occurrence in a sentence and the possibility of being replaced by an adverb.

Still, there are adverbs which, due to their meaning, take the obligatory complement represented by an adverbial (**Monumentul datează* “The monument dates”; **Ioana locuiește* “Jane lives”; **Albumul valorează*. “The album is worth”).

In the structure of the adverbial there occur two dominant semantic features: an existential one, referring to the agent and a motivational one, referring to the action. The existential dominant coordinate is represented by space and time (everything that exists in space and time): the motivational one is represented by the reason and the goal (any action has a cause which determines it and a goal which it aims for). The dominant character of these meanings is demonstrated by the fact that, when they are related to link verbs, they make their meaning concrete and change them into full/lexical verbs (*El este inginer – El este în grădină; și dacă ramuri bat în geam, / E ca în minte să te am*).

2. The semantic structure of the Adverbial of Time involves more values than it results from establishing some correspondences between the verbal aspect and the adverbial semantic field. The latter one consists of: anteriority, simultaneity, posteriority. Further, simultaneity presupposes a moment, a time (period) and repetition.

These values have two projections during the communication process: a deictic projection with a precise direction of the meaning (*M-am plimbat în aceste zile prin București*. “I have walked in Bucharest these days”); a non-deictic projection ranging up to vague and approximation (*M-am plimbat zile întregi prin București*. “I have been walking in Bucharest day after day.”)

3. The structures of the Adverbial of Time are represented by a substitution group dominated by the adverb at the sentence level.

¹ Ștefan Găitănanu, University of Pitești, stefan.gaitanaru@upit.ro.

The pattern of the examples also includes noun (genitive + preposition, accusative ± preposition); adjective + preposition; non-finite forms of the verb.

3.1. The anteriority relation covers almost the whole example pattern in Old Romanian.

3.1.1. Adverb: *Acestea ainte mearseră; Tinse cuvântu pânără la miadzănoapte (CV: 243); Ainte pomeni-voiu (Crest: 59); care nu au fost zis de înger mai înainte (IO: 121); Ainte de aceastea dzi (CV: 263).*

3.1.2. Noun in the genitive or in the accusative: *Nu iaste viteaz la începutul strădaniei (IO: 101); Rugându-l pe elu de multă vreme (CV: 230); pânără la moarte (CV: 255); Iaste întru noi până la ziua de astăzi (Crest: 64).*

3.1.3. Verb in the infinitive mood: *Au arătat credinciosului împărat mai înainte de a se îmbrăca (IO: 116); Până a nu să zemisli el în pânrece (IO: 216).*

3.2. The simultaneity can be momentary, durative or repeated, the three values being expressed by the same parts of speech.

3.2.1. Adverb: *Demăreața vrea se iasă (CV: 243); Atunce grei slugilor sei (Crest: 55); Iaste acmu ceasul (Crest: 62); Cum și voi toți seși astăzi (CV: 62); În trei ani, noaptea și dzua (CV: 250); Să nu mănânce luni, miercurea și vinerea (Crest: 76); Ucenicii lui noaptea veniră (Crest: 78); De trei ori să se închine grăind (Crest: 99); și adesu tremitea (CV: 292); De multe ori muncindu ei (CV: 304).*

3.2.2. Noun in the accusative with a preposition: *Mărturisescu voao în dzua de astăzi (CV: 249); într-aceea dzi (Crest: 51); Întru ura de sâmbete adurară-se (CV: 243); Cu voi sânt toate zilele, până la sfârșitul veacului (Crest: 79); Prespe totul anul fuiu lucrându (CV: 246); și prespe toate zilele judeca (Crest: 84); Luară Pavelu pespre noapte (CV: 283).*

Noun in the accusative without a preposition: *Prebândi un anu întru Asiia (CV: 235); lăcuindu noi dzile multe (CV: 254); Să nu cânți liturghie 7 zile (Crest: 76); încă lăcui dzile pânără la voie (CV: 230).*

3.2.3. Verb or verbal phrase in the gerund mood: *Aducându-mi aminte de râvna cea mare și de dragostea cea multă... foarte mă minunez și laud (IO: 133) și audzând norod, mirară-se (Crest: 55); și care nu miluiește având el, nici Dumnezeu va face milă de el (Crest: 92); Că văzând urgia lui Dumnezeu că era foarte mare... iar n-au vrut pentru dragostea oilor să fugă (IO: 133); Cu acea mulțime de oameni călcând, prădând, arzând și supuind țările... viind și în Panonia... și tăbărând lângă țarmurile apei Titii au stătut (ITR: 117).*

3.3. The posteriority can also be expressed by adverb, by noun in the accusative with a preposition and by a gerundial form of the verb: *Ce va fi lor apoi (Crest: 61); După aceea să zici (Crest: 66); Aceasta fu după doi ani (CV: 232); după dzălele acealea (CV: 256); după dzile neșchite (CV: 291); Până la moarte să se căiască (Crest: 72); și multe zile trecând, tot aceaea scotind și sfātuind, nimic de vrăjmaș alta nu gândia ; acestea deci înțelegând și văzând Macrin... și cunoscând lucrurile acelora...au dat știre numaidecât la împărăție (ITR: 199)*

4. The opposition deictic – non-deictic is manifest with the adverb and with the noun at the level of the syntactic functions (the grammatical morphemes of the absolute verbal tenses do not fulfill syntactic functions, while the relative ones do).

4.1. Among other adverbs, the demonstrative adverbs are often deictic; however, the contextual constraints are definitory: *Ce acmu iaste (CV: 258); Acmu li se dă după lucrul loru (CS: 258); cum zicem acum tătarilor (ITR: 198). În textele religioase, foarte frecvent, se manifestă tendința de extindere a deicticului, în contexte*

ce vizează permanentizarea lui: și acmu și pururi în veciia veacului adevăr! (CS: 260); slugile amuși cu domnii împreună stau (CS: 260).

The non-deictic contexts are also very frequent: *varecând vom vedea* (Crest: 54); *oarecând și ție nepotreabnic* (Crest: 87); *Să nu cândva dzacă limbile* (Crest: 52); *Văzui Domnul naîntea mea pururea* (Crest: 64); *mai mainte de botez feciori necurați* (VO: 130); *Că dzua și noaptea împășone pre menre mânra ta* (PH: 112).

With the noun, the temporal deixis is expressed by nouns modified by demonstrative pronominal adjectives which have a deictic force by themselves: *pără la dzua aceasta, stându, mărturisescu* (CV: 307); *în cea de apoi* (ITR: 117); *Blăstemată fie vreamea ceea ce noi întru ea ne-am împreunat* (CS: 201).

The majority consists of elements without deictic value: *Acela veni la el cătră seară* (PO: 32/22); *De mulți ani fiind tu giudeț derept* (Avram, 2007: 153); *Lângă bătrânețe și pe patul de moarte* (Avram, 2007: 154); *mai dinainte vreamea* (ITR: 117); *și după vremi să pedepsească pre oi* (IO: 137); *au fost zis de înger mai înainte* (IO: 126); *datu-i-ai lungi zile în veac de veac* (Crest: 95); *Chiiamă-mă în zi de grija ta* (Crest: 97); *Vă rugați în toate ceasurile* (CS: 201); *rrugându-l elu de multă vreame se fie cu el* (CV: 160); *dzi den dzi* (PH: 53); *blagoslovescu Domnul în toată vreamea* (PH: 114); *În dzi rea mântui-l-va Domnul* (PH: 121); *Divanul gospod să se facă de trei ori pe săptămână, adică luna, miercurea și sâmbăta* (Frâncu, 2009: 360).

5. At the complex sentence level, the same temporal relations as at the sentence level are expressed by the Adverbial Clause of Time: anteriority, simultaneity (moment, time, period, repetition) and posteriority; they are not different from the relations expressed by the absolute tenses (present = simultaneity; past tense = anteriority; the future tense I = posteriority).

This is the reason why the connectors (conjunctions, conjunctive phrases, relative pronominal adjectives) have a weak deictic value. The next degree of the force that marks the mentioned relation is formed by the specialized connectors, which always project the semantic value, the communicative focus, on a certain relation, as they represent specific connectors. These are assigned to each value of the absolute tenses: *până să, înainte să* (anteriority); *cât timp* (simultaneity); *după ce, îndată ce, imediat ce* (posteriority).

All these aspects are largely represented in Old Romanian.

Thus, the relation of anteriority presents the greatest number of connectors: *până, până să, până când, aînte până când...: și să bătură foarte tare până sfârșiră lemnele și petrilie* (Alex: 129); *Bucură-te, suflete, că eu mă bucur de tine că ai făcut voia lu Dumnedzeu până ai vis pre pământu!* (CS: 247); *Iar fata acolo o ține până să mărită* (Alex: 146); *Luminreadză în dzilele lui dereptatea și multul pacelor preveaște pânără se va loa lunra* (PH: 148); *Slăbeaște-mi, se poposescu, mainte de ce nu med ucu și mai multu nu voiu fi* (PH: 120); *și noi aînte pânără cându nu se voru apropia de elu gata semu a-l ucide elu* (CV: 278-279); *se giurară sinre nece se mărânce, nece se bea pânără cându nu vor ucide Pavelu* (CV: 277-278); *Au împărățit tot așa monarhi până când la elini au venit Alexandru cel Mare* (ITR: 185); *carii vă aduceți aminte de Dumnezeu nu tacereț și nu fiț muț până când va pune lauda Ierusalimului pre pământ* (IO: 111); *Mainte că ați putea mine întreba așa spunem* (Crest: 92); *Slăbeaște-mă să răpaus aînte până nu mă duc* (Crest: 96).

With respect to simultaneity, the momentary reference (the moment) and the time span are the most frequent: *Iar cându vor bucina arhanghelii spre patru cornure a pământului, de trei ori cu frică și bură mare, pământul se va cutremura* (CS: 263); *Când va muri, peri-va numele lui* (PH: 121); *Cându ucide ei, atunce cere elu și*

întoarce-se și mâneca cătră Zeul (Crest: 105); Cându-l aduc cumetreei pruncul, zică popa (Crest: 88). Trebuiăște și noi, când vom întra în sfânta beserică să ne curățim întâi de păcatele noastre (IO: 46); Pentru aceasta când să va întâmpla vreo minune ca aceasta și să va căi unul ca acesta, învechit în păcat, când să va întâmpla să se înviaze un mort ca acesta... mare bucurie să face în ceriu și pre pământ (IO: 145-146).

Expressing the period also occurs frequently: *Împărate, dacă nu ne sosti noua câtu ne bătum cu împărățiile lumiei și am perit destui (Alex: 130); Ce câtu s-au bătutu oștile, bătutu-s-au, iar acum... ieși să ne lovim (Alex: 173); Din fire iaste unii muieri fecioară să fie fecioară numai în câtă vreme nu va peri fecioria (IO: 131); În ce zi va mânca, cu moarte va muri (IO: 34).*

The relation of posteriority is rather often: *și îndată ce s-au atins trupul mortului de oasele prorocului, au înviat și au venit iar în viață (IO: 213); numaicât au răsufat oareceș și soții de ajutor și-au găsit (ITR: 122); și după ce le deșchide Dumnedzeu, toate le știu cu duhul svânt (VO: 224); însă dupre ce s-au luat cetatea .. s-au aflat, zic, cinci sute de mii de ovrei (ITR: 123).*

In Old Romanian, besides the conjunction *cum* “as soon as”, which has a specialized temporal value expressing imminence and which also occurs in contemporary Romanian, other conjunctions (*de, deca, deaca, unde*) occur, although they are less frequent and the norm of standard language has not validated them: *Cum au auzit Ahaav cuvintele aceștia îș rumpse haina lui și încinse sac peste trupul lui și puse cenușă pre capul lui (IO: 215-216); Cum găsiia câtă puțină vream, atunce numaidecât împotriva lui să scula (ITR: 122); De trecură oarecare dzile, Agripa împăratu și Verrnichie deștinsēră-se întru Chiesariia (CV: 296); și încă unde zbiera, elu să auzie glasul ei 5 zile cale (Alex: 130); și deca fumu noi întru Ierusalim, cu iuboste făgăduiră noi frații (CV: 256-257); Iar la dzua de giudețu, deca va giudeca păcătoșii și-i va arunca în iadu și va pune un munte de peatră pre gura iadului (CS: 271); și deca auzi acel împărat, el mânie-să spre ea (CS: 282); Laslău Craiu, daca au luat acel ajutoriu... au lipsit la Țara Ungurească; Acestea, deaca s-au osebit de Ardeal ... s-au descălecat și s-au luptat cu vrăjmașii lor (ITR: 123).*

6. Conclusions

As the Adverbial of Time expresses one of the major semantic values of the existence, it developed complex patterns of manifestation in both Old Romanian and contemporary Romanian. At the complex sentence level, some of them have not had the force to become established in the contemporary standard Romanian language: the temporal values of the conjunctions *de, deca (deca, deaca), unde*. Thus, the assertion that in Old Romanian the diversity was greater than in contemporary Romanian with respect to the connectors may represent one of the conclusions of the present paper.

Bibliography

- Avram, Mioara (ed.), *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea - al XVIII-lea*, București, Editura Academiei Române, 2007
- Frâncu, Constantin, *Gramatica limbii române vechi (1521 – 1780)*, Iași, Casa Editorială Demiurg, 2009
- Guțu Romalo, Valeria (ed.), *Gramatica limbii române, II, Enunțul*, București, Editura Academiei Române, 2008
- Pană Dindelegan, Gabriela, (ed.) *Gramatica de bază a limbii române*, București, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2010.

Sources

- Alex-Alexandria*, (ed. Fl. Zgraon), București, Editura Academiei Române, 2006

Crest – Crestomația limbii române vechi, I (1521 – 1639), București, Editura Academiei Române, 1994
CS- Codicile sturzan (ed. Gh. Chivu), București, Editura Academiei Române, 1993
CV – Codicile voronețean (ed. M. Costinescu) București, Editura Minerva, 1981
IO – Ivireanu, Antim, Opere, București, Editura Minerva, 1972
ITR – Istoria Țării Românești (ed. O.Dragomir) București, Editura Academiei Române, 2006
PH – Psaltirea Hurmuzachi, I, (ed. I. Gheție și M. Teodorescu), București, Editura Academiei Române, 2005
PO – Palia de la Orăștie (ed. V. Pamfil), București, 1968
VC – Varlaam, Opere, Cazania (ed. M. Neagu), Chișinău, Hyperion, 1991
VO - Varlaam, Opere, Răspunsul împotriva Catihismului Calvinesc (ed. M. Teodorescu), București, Editura Minerva, 1984.